

הבריטית אבל לא נשבר, עמד במבחן החקירה בגבורה ובזכות עמידתו שותרר. למרות האזרות החמורות מצד הברלשת, המשיך יוסף בפעולתו עד הגעתו של אתרון המעפילים למתח הפצו.

בעת ההיא עוב יחדה ארזי את תפקידו כראש הפעולה. במקומו מונחה גב' עדה סירני, אלמנתו של אנצו סירני.

הודות לה זכו צעירי טריפולי לקבל שתי אוניות ליציאה מטרפולי לאיטליה.

### תיאור היציאה הניכספת

ההעפלה התלה. יוסף נתן את אות הזינוק לאתת התוליות.

בחצות הלילה הגיעה התוליה בת ארבעה חברים למקום היעד, חדרו למל והועלו בזה אחר זה לאוניה המפליגה לאיטליה. יוסף תמתין בדריכות להודעת על כך.

בשעות האחרונות של הלילה הוא קיבל תשובה חיובית - המשימה בוצעה.

גם החוליה השניה והשלישית עלו לאוניה ללא תקלות. יוסף נשם לרוחה, התלום התגשם.

העומדים בתור תיו חברי ההכשרה החקלאית, שנתרבה עקב פרעות 1945. הם המתינו באופטימיות לתורם. הכמיהה להעפלה הייתה גדולה.

כך מתארים אנשי התוליה השלישית יצחק סאסי, יוסף צמח וגבריאל בלולו את אשר חוו:

"יום-יום חיכינו לאות חה קרה ביום שישי. סיימנו עבודתנו, נתכנסנו בחדר האוכל לקראת קבלת תשבת. בגמר הסעודה הופיע יוסף ובפיו בשורת היציאה להעפלה. בלי אומר ודברים שמנו מטלסלינו על שכמנו ויצאנו לנקודת הזינוק.

"הלילה ירד ובחצות החשיכה הצלחנו להיכנס למל. פסענו על בהונות אצבעותינו. התמקמנו בין חביות המחסום הפנימי בדומיה, כששפתותינו לוחשות תפילה לבורא להצלחתנו.

"שמענו את הסיסמה "עלהז" יצאנו מהמתבוא ולפנינו ניצב יהודי בשם שמעון דבוש, סמל משטרה ואיש חקשר.

"הלכנו בעקבותיו עד לחרטום האוניה ותיש מהר עלינו לירכתיה. חזיישבו בתקווה לשמוע את צפירת האוניה - האות להפליגה. אמנם הציפייה נמשכה זמן רב וגרמה למתיחות, החום וחריחות של הדלק והשמנים גרמו לבחילה והרגשת הקאה. תיפשנו מקום לשאוף אוויר ולא מצאנו. הסבל היה מעל לכותנו, אבל הרצון והדביקות במטרה להגיע ליעד הנכסף, חיזקו ואימצו את גופנו להתמודד בהצלחה במצב.

"בהיותנו מבודדים ומנודים משאר הנוסעים לא יכולנו לעלות לסיפון האוניה. רק התפללנו להפלגת האוניה, והנה הגיעה שמועה על עריכת ביקורת ע"י מפקח המשטרה עלי אלגרוש, איש ידוע ומכיר מקרוב את רוב יהודי טריפולי ובילה הרבה במתיצת ידיים, תושבי הרובע (אלחארה).

"חששנו שמא ניתפש וסיבת הביקורת מיועדת נגדנו. הסתגרנו בתחנות האוניה בתקווה להינצל והשלכנו את יחבנו על בורא עולם. בן-רגע הקולות והרעש חדלו, הביקורת חמה והאוניה הרימה עוגן להפליג לים הפתוח. נשמנו

לרווחה. הסכנה עבדה.

"ארבעה ימים וארבעה לילות היינו בין מים ושמים. בילינו בירכתי האוניה הלך ושוב בתוך ארבע אמות.

"בתום היום הרביעי, סוף דצמבר 1948, הטילה האוניה עוגן בנמל העיר נאפולי. בדתילו ורחימו עלינו לסיפון, רק אז נשמנו אוויר כאוות נפשנו.

"ירדנו לחוף. קיבלנו הוראה להגיע לעיר מילאנו בכוחות עצמנו מבלי לעורר את חשד השלטונות. במילאנו הגענו לועד הקהילה היהודי ומשם נצטוונו להגיע לרומא, רחוב קטלינה מספר 4.

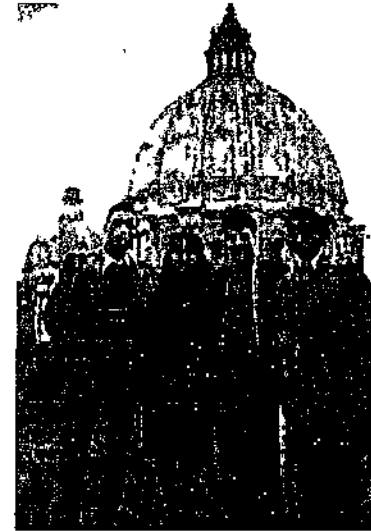
"הגענו לשם ונתקבלנו ע"י נציג הקליטה בסבר פנים יפות. הוחלט לגייסנו לכוחות הלוחמים בארץ, כי מפאת גילנו הצעיר נחשבנו כמועמדים פוטנציאליים לעליה. נעשו סידורים ונשלחנו לעיר פירנצה.

"ביום נסיעתנו היה יום חג המולד, שבו חוגגים האיטלקים. רבבות נסעו ברכבות וזה הכביד עלינו להשיג כרטיסי נסיעה. התקדמנו באיטיות לעבר רציף הרכבת לעיר פירנצה. בקושי פילסנו דרך לקראת בואה של הרכבת בהיותנו צמודים יחד, כדי לעלות בקרון אחד. אבל לא הצלחנו לשמור על קשר בינינו וכשעלינו נותק הקשר."

יצחק, שבידו היו הכרטיסים, חיפש את שלושת חבריו והיה במתח ודאגה



יוסף גויטע וחברתו באיטליה



מעפילים באיטליה, אתותו וחבריו שלמה צופן,



קבוצת מעפילים בחופי איטליה

להם: "הרהרתי בלבי איך יגיעו ללא כרטיסים? חשתי מועקה וגם העייפות גרמה לאפיסת כוחות. נרדמתי על המושב. לצידי ישב זקן איטלקי והוא חש לעזרתי. כשהתעוררתי ניצבו חבריי מולי ואז נשמתי לרווחה.

"המבקר עצר אותנו והובילנו לחקירה. בחקירתנו סיפרנו מה קרה בשנת 1945 ומה עבר עלינו וכי באנו לאיטליה למצוא פרנסה. למזלנו, שוחררנו והגענו לפירנצה. משם המשכנו לסאן מרקו, מקום בו הוקמה הכשרת הפליטים מאירופה. אמנם אנו לא פליטים אלא מתנדבים, אבל צורפנו כתברי הכשרה לכל דבר.

"שובצנו לקבוצות ומדורגות לעליה מועדפת וזה בגלל גילנו הצעיר, ויותר מזה - אנו נוער חלוצי המתאים לפעולות ציוניות ומוכן להגשמה עצמית. תרמנו מניסיונו לפיתוח המקום מבחינה חברתית ותרבותית. כן היו יחסים ידידותיים עם היהודים האיטלקיים המקומיים.

"הסיכויים לקידום עלייתנו ארצה גברו. לאחר שפעולותינו קידמו ופיתחו את החומר האנושי במשך ארבעה חודשים, נוצרה תשתית להנחת היסוד להקמת מסגרת הלוצית וצבאית לעתודות בארץ.

### ההעפלה וגירוש לקפריסין

הממשלה הבריטית הגבירה את מלחמתה במעפילים וקיבלה מעתה תוקף בינלאומי. בעקבות זאת, פנתה הממשלה הבריטית לממשלות הנוגעות בדבר: ברית-המועצות, פולין, צ'כוסלובקיה, רומניה, יוון, צרפת, איטליה, בלגיה והולנד ותבעה מהן לדאוג שזרם המעפילים העובר מהן ובהן יופסק. מאחר שבריטניה לא ראתה הישגים בפעולתה הדיפלומטית, נאלצה לסמוך על כותותיה שלה. כותה הצבאי גוייס למלחמה במעפיל היהודי.

תוך שלושה ימים מאז פורסמה הודעתה של הממשלה הבריטית על כוונתה לגרש את המעפילים ולכלואם במחנות מעבר בקפריסין, הגיעו לחופי הארץ 5 אוניות ובהן כ-2,860 מעפילים.

מעטה החלה פרשה עגומה. כל האוניות שיצאו מנמלים שונים כשהן עמוסות מעפילים נתפשו ולאחר התנגשות קצרה הורדו בנמל חיפה, הועלו על אוניות הגירוש לקפריסין וכשגבר הפיקוח על חופי איטליה, הוחל במשלוח אוניות מנמלים בארצות אחרות.

במשך 21 חודשים, מי"ד באב תש"ז (11.8.1946) עד לניסן תש"ח (4.1948), נכנסו למחנות הגירוש והמעצר בקפריסין 51,500 נפש. כ-2000 ילדים נולדו שם. פינוי המחנות נמשך עד שבט תש"ט (2.1949).

### הגנה בקפריסין

עם המעפילים באוניות הגירוש הראשונות, הגיעו לקפריסין כמה מאנשי הפלמ"ח, שהתערבו ביניהם מבלי שעין הבולשת תבחין בהם. בחורים אלה הקימו מסגרת להנהלת המחנות ובחרו למפקדם את אריה קפלן (קיפי), שהגיע עם האוניה "הנרייטה סולד".

לאנשי הפלמ"ח הייתה חשפעה גדולה על המעפילים ולא כיוחסם לשליחים המפלגתיים שרצו מהם תמיד חצטרפות פוליטית.

לקליטת המעפילים בקפריסין הוכשר מחנה אוהלים צבאי על שפת הים בקראולוס שעל יד פמגוסטה. המחנה נועד ל-10,000 איש. התנאים היו קשים, צפיפות, חוסר אספקת מים והשירותים הסאניטריים - למטה מכל ביקורת. רק לאחר הפגנות ושבתות רעב ובואם של שליחי הג'וינט והסוכנות היהודית נוצר שיפור במצב.

בסתיו תש"ז, 1947, הוחל בהכנת מחנה נוסף - מחנה חורף בקסילוטומבו, מרחק 16 ק"מ מן המחנה הישן, שנקרא מאז "מחנה הקיץ". כל מחנה היה מחולק לחמישה איזורים ("מחנות") נבדלים זה מזה בגדרות תייל פנימיות. פעולת ההגנה בקפריסין תחילתה עם ראשית גירושם של המעפילים לאי. אנשי הפלמ"ח התפנו לעסוק בארגון המעפילים בשורות ההגנה, כשהמטרה היא:

1. החזקת המשטר במחנה ועזרה למוזכירותו; 2. הכנת אנשים לקראת חיי הגנה בארץ-ישראל.

בתחילה הוקמו יחידות מצומצמות שהתאמנו בשימוש במקל ובסכין.

באדר תש"ז, 3.1947, נתפשו עשרות רבות מבני הארץ ומהמעפילים. השלטונות הכירו מקרוב את הנוער המהווה כוח פוסנציאלי להגברת הכוח בארץ. הוחל אימון קבוצות נוער ומבוגרים בקורס מדריכים, בהתעמלות, ספורט שימושי, ת"ס ועזרה ראשונה.

פעולת המחנות הממשית הייתה הפירת מנתרות מן המחנות החוצה. הן נחפרו מתוך אחד האוהלים או הצריפים. הראשונה נחפרה ב"מחנה הקיץ" והובילה לחוף הים. לאחר מכן נחפרו עוד 7 מנהרות בשני המחנות שבהן היו שליחי "ההגנה".

אנשי "שירות המגוינים" עברו ממחנה למחנה לבוא בכל עת הצורך ולחסיע אנשים לכל מקום אחר.

הוקמה גם מחלקת זיופים לתעודות יציאה, תעודות זהות בריטיות וכדומה. שתיים מן המנהרות נחגלו במקרה ע"י משמר בריטי בחשוון תש"ח, אוקטובר 1947.

לביקור במחנה הגיע יוסף טבנקין, מפקד הגדוד הרביעי של הפלמ"ח, וגם יצחק קרלינסקי, אשר הביאו עימם מעט נשק, מקלע ברו, סטינים, רימונים וספרי הורכה בנשק, מכשיר אלחוט וקשרית, תביבה נפתא שמה, מקיבוץ מעגן מיכאל. כך הוקם קשר עם מטה הפלמ"ח בארץ-ישראל.

קבוצת המעפילים שהגיעה מטריפולי לסאן מרקו שובצה בקבוצות המדורגות לעלייה.

המעפילים הגיעו לקפריסין וגם כאן צורפו לחפירת מנהרות וקיבלו עליהם למלא תפקידים ביטחוניים. הם הוכיחו יכולתם ונאמנותם למדינה שבדרך. הם הגיעו ארצה וצורפו מיד ללוחמים. מהם שירתו בשירות קבע בצה"ל ומהם הצטרפו לקיבוץ ולאחר מכן שירתו בתפקידים ציבוריים וממלכתיים.

### התעפלה דרך תוניס

כאשר ישראל גור תיכנן התעפלה מטריפולי לארץ, הוא ביקש מהנהלת ההכשרה לסווג קבוצות בסדר עדיפות לתעפלה. אני וחברי בלו צורפנו לקבוצה שלישית.

תכנית התעפלה בוסלה וישראל גור שב ארצה, כמתואר לעיל. אליהו עזריה, שעל פיו ישק דבר, נמלט מציפורני הכולשת תבריתית שרדפה אחריו ותגיע ארצה לקיבוץ שדה נחום.

כך נוצר בהכשרה מצב מעורפל ופעולת התעפלה שותקה למעשה והקשר עם הארץ נותק. הגיעה שמועה על פתיחת קו התעפלה דרך תוניס ושכבר הגיעו דרכה כמה קבוצות ומשם יצאו לדרכן להתעפלה. השמועה דירבנה אותנו להצטרף אליהם ואז נרקם הרעיון למבצע.

ביום י"ז בתמוז תש"ז (7.1947) יצאנו לדרך שני חברים. בשעת 6 בבוקר הגענו לתחנת האוטובוסים של חברת "אוטווליניאה" בתנוב ליאופרדי. מולנו ניצב יוסף גויטע. הוא ניסה בכל כוחו לשכנענו לבטל את תוכניתנו אך

ינו לבואו של האוטובוס היוצא ראשון לעיר זוארה, הסמוכה לגבול  
הגיע האוטובוס עלינו במהירות הכזק לכל ניחשף. הנהג התניע את  
העפנו מבט אחרון לרחובות העיר והנה פתאום ראינו את הורינו  
ז בידם לשלום בעיניים דומעות.

כדי הנסיעה התמקמנו בנפרד ושמרנו על קוד רוח. כעבור שעותיים  
הגענו לזוארה. כאן התרכזנו במקדדת המפגש היעודה ואת"כ התפצלנו  
וליוות. כל חוליה בת 4 נערים בני 17-16.

התארחנו אצל משפחת מנסיין. בעל הבית, איש אציל ומסובד בעירו,  
מני מנסיין, קרוב משפחת אמר. נתקבלנו בקבלת פנים חמה והוא מיד  
התאכסן באתר החדרים הנקרא מרבועה, המואר באור עשיתי.

נו על מחצלת חזו הייתה חוויה בלתי נשכחת. הישיבה המזרחית  
לנו. המתח פג, ההרגשה הייתה נינוחה ובלי לאבד זמן שוחחנו על  
בראנו.

ישנו להחיש את יציאתנו לדרך. לאתר כמה שעות הגיע מורה דרך,  
זמן. ממנו קיבלנו הנחיות איך להתנהג במפגש עם השייח במדבר.  
ן לילה עברנו למקום מחבוא עד שעת האפס לתזוזת.

כס בבוקר הגיעו שני המלווים, בליפא וסעיד. קיבלנו תיזרון מהיר  
זחלנו להעמיס את הציוד שברשותנו על שני גמלים כשמיכלי המים  
מראית עין התחזינו לערבים.

עות הבוקר שמנו פעמינו לעבר המדבר ובדרך הצטרפה אלינו החוליה  
ההליכה נעמה לנו בשעות המוקדמות של היום ואולם בצהריים  
זלך וגבר. הלכנו וחיפשנו מקום מחסה - ואין.

עות הערב הגענו לעיר זלזן עיפיים ותשושים, אבל לא נשברנו וכוחנו  
יזחנו איתנה. התמקמנו בשולי הדרך תחת עץ למנוחת לילה. בליפא  
ז הברין את הגמלים, אסף גללי בהמות, הדליק אש והכין תה. אנו  
על חולות המדבר לאחר שנקטנו באמצעי זהירות. הצבנו שמירה  
כל הלילה.

וחר הבקיע זמול עינינו נגלה מחזה מרהיב: קרני השמש השפיעו על  
ז לשנות גוון.

וילתנו לנוע במלוא המרץ. תוך כדי הליכה הבחנו בדמויות המתקרבות  
זנו. באופן אינסטינקטיבי התגבשנו ליחידה אחת לפעולת הגנה על  
ידרך שקיבלנו. תכונת המאבק גרמית באופק. המתח גבר. נחושה  
החלטתנו שאין נסיגה מהתמודדות שעלולה להיווצר תוך זמן מועט.  
זוככי המדבר ואין לאן לברוח.

מדנו איש לרעהו ליחידה אחת לפעולת הגנה. תכונת המאבק החלה.

הישמעאלים התקרבו כדי לבתון מי ניצב מולם. לפתע נשמעה צווחה לעבר  
בליפא המלווה לעצור. עצרנו כמאובנים. בליפא הזהיר לבל נעזו להתקרב  
ומיד צעד לקראת ראש השיירה לשיתה בשפת הילידים המקומיים. כאשר  
הירבו לדבר ביניהם חששנו שמא נרקמת מזימה לחסלנו.

נשאנו עינינו לשמים בתפילה לבל ניפגע. המצב היה לרעתנו כי אנו  
בתוככי המדבר ואין, כידוע, לאן לברוח רק לקוות לחסדי שמים, ואולם  
החלטנו להשיב מלחמה שערת.

דומיית המדבר השפיעה על חושינו. חשבנו שזה השקט שלפני הסערה.  
והנה בליפא צועך לאיטו, מביט לצדדיו ולעבר הישמעאלים. לא ידענו מה  
היה לו. הולך וסוקר את הסביבה בחשדנות ואנו ממתינים מוז ידבר. לאחר  
שהייה קצרה צעד לקראתנו, פחה פיו ואמר: "יה ג'מעא (שימעו חברים)!  
עלינו לשנות כיוון ולחפש מסלול אחר כי במסלול זה אורב לנו סכנת חיים  
מצד שודדי הדרך"

היינו במבוכה והשתוממות וכל דאגתנו נמוגה לאחר ההסבר, שלמעשה  
השיירה הזהירה לבל ניפול בידי השודדים. הישמעאלים עברו על פנינו  
ונעלמו. התקווה גברה.

הלכנו בעקבות בליפא בצעדים זהירים. החום נתן אותותיו על פנינו.  
הזיעה ניגדה מגופנו, השרב והצימאון הציק כל הזמן וביקשנו מים. בליפא  
הוריד מיכלי המים מעל הגמל כשחם ויקים. המים התאדו...

חזרה אחזתנו. מעולם לא התנסינו במצבים קשים כאלה והנה אנו  
נמצאים במדבר צחיח בחודש תמוז, כשהשמש מכה על ראשינו. אין עץ או  
צל של שיח לחסות חתנו והרוח חמה כאוויר היוצא מתנור.

בליפא סוקר בעיניו ימינה ושמאלה, קדימה ואחורה לאיתור מקור מים.  
המועקה הולכת וגוברת. לאחר דקות של דממה אמר לנו בליפא: "אנו חייב  
להעמידם על חומרת המצב, יה ג'מעא. אני לא שיערתי שניתקל בתופעה  
כזו, להיתקל בלסטים בעונה זו ולאחר אזהרתם של אנשי השיירה ניסיתי  
לעקוף המסלול הרגיל שבו נמצאת באר מים. המסלול הזה אין בו מקורות  
מים אבל אם נחיש צעדינו, נגיע לבאר אחד-הצהריים, אם ירצה השם."

צמאים וסחוסים הלכנו וחלכנו בקצב מזורז אבל אין רואים סימן המעיך  
על מקור מים, רק תולות ושמש. חיפשנו עץ או שיח לחסות בצילו ואין.  
שאלנו את בליפא היכן הבאר והוא הניע שפתיו: "תנה שמו" ברם, לא דוכים  
ולא יער, לא באר ולא מים.

"אם רצונכם להישרד, - אמר בליפא - "הגבירו הליכתכם, רק לנוע  
ולנוע" והאיץ בנו כל הדרך. בשארית כוחנו הלכנו. במצב זה לא נשאר לנו  
אלא תפילה וועקה למרום: "אנא ה' חושיענו ותן לנו הסח להגיע למים ולא  
נתפגר!" כאן דמעות זלגו מעינינו. ברגע נואש זה קיבלנו כוח על-טבעי  
והחזקנו ברוחנו.

הלכנו בלי לראות נפש חיה ולא זכר של צמחייה. בחמשך התמוטטו שני חברים וצנחו בשולי הדרך מעוצמת הצימאון. בזה הרגע צעק כליפה: "עוד מעט נגיע למים, ה' הצליח דרכנו!" קריאה זו חיזקה את רוחנו ושוב הלכנו במהירות, רצנו-אצנו לעבר הבאר, אל מעייני הישועה. אכן "שערי דמעה לא נעלו".

בשעה 4 אחה"צ מצאנו עצמנו שרועיים ליד באר מים. בלי אומר ודברים צללנו עם העאבאיות לעומקה, שחינו ושתינו בלי הרף, שתינו ושילשלנו ולא חדלנו לשתות. אמנם היו אלה מים מרים כמי מרה אבל מים במדבר כנופת צופים הם.

כל הפצרותי של כליפה לצאת מן הבאר לא נשמעו ושוב הוא מפציר ואומר: "אסור ליהודי לטבול בבאר המים! רק לערבי מותר!"

לא צייתנו ולא נענינו עד גמר סיפוקנו וכשעלינו - גלי החום היבהבו על גופנו. בערוב היום נשבה רוח קדים, נשמנו לרווחה במלוא ריאותינו. סעדנו את ליבנו והשתרענו על החולות לתנוחה קלה. ההליכה בערב נעימה. הלכנו חרש. חשקט וחרות סייעו למצב רוחנו. הנוף המדברי מוסיף נופך ועדנה, המוראל היה גבוה, שרנו בהתרגשות שירי לכת בקול נמוך כגון: "יצאו יצאו לדרך בתורים...." השיר הזה לינוה תקוותנו לאורך כל הדרך.

נכנסנו לטריטוריה הצרפתית, עקפנו המחסומים שבשליטת הגנדרמיה התוניסאית, החשנו צעדינו בתקווה שעד אור היום יעלה בידנו להימצא מחוץ לתחום הגנדרמיה ולהיכנס לשטח התוניסאי.

תוך כדי הליכה היחד לאחזינו קול רעש הולך וחזק מאוד. מרחוק שמענו צעקה בלשון ערבית "עצור! עצור!" ליבנו פעם בחזקה לא הספקנו להבין מה קורה והנה מולנו מצב סמל מגושם עם שפם ענק ההפליא ואחריו עומדים חמישה שוטרים.

"מי אתם ומה מעשיכם כאן?" שאל הסמל כשירו מונחת על ההדק. "יהודים אנו!" ענינו באופן ספונטאני יחד - "כל רצוננו הוא להגיע לתוניס על מנת להתפרנס כי הממשל הבריטי רודה בנו וצימצם מקור פרנסתנו. על כן אנו מבקשים מהוד מעלתו לאפשר את כניסתנו בחסדו."

לפקורתו חודדנו מיטלטלינו והוא החל בחיפוש באמתותותינו שמה ימצא נשק או חפצים אחרים. לתדהמתנו גילה שיירי אוכל יבש ושאר ירקות. מיד הוא התרכך ושינה זיבורו ואת יחסו מן הקצה אל הקצה. בין חפצינו הפזורים היה זוג סנדלים מיוחדים - סנדלי כרכום. נפשו חשקה לקחתם ועיניו לא משו מהם. הוא בדק ובדק אותן ואנו הבנו את הרמז. מיד הצענו לו לקחתם.

בעל הסנדלים, רחמים שמו, בחר ממולח, מגש לסמל המשטרה ואמר: "הנני מעניק לך את הסנדלים לאות הוקרה על יחסך עמנו!" הסמל הסמיק קמעא והצהיר: "אם כן, בשלב זה איני נוקט כלפיהם

באמצעים המורים. עליכם לשוב על עקבותיכם, אולם אם תעזו להתקדם ונעצרתם על ידי שנית, אעצור אתכם: אבל אם יעלה בידכם לחמוק - יהיה ה' בעזרכם."

הרמז היה ברור. השוחד פעל. החלטנו להמשיך במשימתנו ויהי מה. הלכנו כל אותו הלילה. כשהשחר הפציע, המקנו מתחת לאפם של השומרים עד למהסוס האחרון. כאשר קרני השמש ניראו באופק, דרכו רגלינו על אדמת חבל תוניסיה.

הרוח מהבהבת על פנינו, צעדנו במלוא קומתנו מרוצים ונהנים מהנוף המדברי ומעצי היער שכל כך חפצנו להגיע להם, והנה אנו הולכים ביניהם בשלווה במצב רוח מרומם.

בשעות המוקדמות של בוקר יום 20.7.1947 הגענו למבואות העיר בן גרדאן. בזהירות נכנסנו לתוך חורשת העצים, נשמנו לרווחה מלוא ריאותינו אור צח ולגמנו מים צוננים.

הפעם המטרה קצת נועזת ומסוכנת. עלינו להיכנס לתוך העיר בתלבושת יהודית של בני המקום, אבל התלבושת לא הגיעה, במקומה הגיעה הצעקה "לעצור!"

רגלינו כשלו ועינינו חשכו. בלי אומר ודברים הובילנו לתחנת המשטרה הצרפתית, כאשר מאחורינו העיר בן גרדאן, היעד שהשתוקקנו לו. רק כמה מספר צעדים הפרידו בין הצלחה לבין כישלון. בתוך תוכנו התנהל מאבק בין תקווה ליאוש.

בעומדנו מול קצין הוקר צרפתי לא איבדנו את עשתונותנו וענינו על שאלותיו השגורות. בגמר החקירה נערך חיפוש על גופנו ולמזלנו לא נמצא כל דבר חשוב. החוקר ציווה לעוצרנו ל-48 שעות.

בכלא מצאנו חברים שנעצרו לפנינו. היינו 49 איש. הכלא בנוי בסגנון קדום ומשרה אווירת דיכאון. יש בו שני חדרים אפלים כאשר השירותים גלויים לעיני כל, תא קטן ללא דלת וללא מים. הצחנה מעיקה וחלונות אין, רק צוהר זעיר נמצא במרכז התקרה.

שכבנו צמודים וצפופים על רצפת האבן, מה גם שאין הצרפתים מספקים מזון לעצורים. אולם "לא אלמן ישראל" - יהודי העיר דאגו לכלכלנו בשלוש ארוחות ליום. חסד עשו עמנו.

בתום ארבעים ושמונה שעות נקראנו להתייצב בחצר בית הכלא. היינו מתוחים ודרכים לשמוע מה יעלה בגורלנו. מפקד בית הסוהר הופיע בכבודו ובעצמו ודיבר בקול החלטי: "דבותיני קיבלתי פקודה ממפקדת המשטרה של תוניס להחזירכם למקום ממנו באתם. לכן שהותכם כאן חיפסק בשעה 4 אחה"צ."

מחוכמים ורכוני ראש חזרנו לכלא. נטלנו חפצינו כדי לנוע בשעה היעודה.

הגענו לקצה העיר כשמאחורינו שני שוטרים המאיצים להחיש צעדינו. התיישבנו על אם-הדרך המובילה לעבר צפון. כאן ציוו עלינו לשוב לטריפולי. לפנינו היו שתי אפשרויות: אחת, לשוב כלעומת שבאנו; השנייה, להתנדב לגירוש.

התלבטנו בהחלטה. אם נתליט על האפשרות הראשונה הרי ידועות לנו תלאות הדרך ומשמעותן, נצטרך שוב להתמודד בתנאי טבע המדבר, מה גם שהמורל ירוד והיאוש עלול לסכן את חייו.

ואם נתליט על האפשרות השנייה, אמנם רצויה היא לנו, אבל מי אנו ומה בכוחנו לחשפיע על מפקד המשטרה על מנת שלא לגרשנו, הרי איך יתנגד לפקודה שקיבל ממפקדו האמת, שהאפשרות השנייה יותר נעימה אבל החלטנו לנסות את כוחנו, שמה נצליח להניע אמות הסיפים של המשטר הצרפתי. הרי כאן מדובר ב-49 נפשות. החלטנו פה אחד לבחור באפשרות השנייה וכך עשינו.

השתטחנו על החולות להתנגדות פסיבית. הצהרנו שלא נזח בשום אופן. השוטרים נקלעו למצב בעייתי. הם היו חסרי אונים. ניסו בכל כוחם להניענו אבל ללא הצלחה. רבצנו כעדר בציפייה לישועה מהשמים.

בשעות דמוזמים ראינו פרש דוהר על סוס ומתקרב לעברנו. בחגיעו נעצר, שלף איגרת ומסרה לשוטרים. דומייה מתחתה שררה בסביבה. השוטר המחזיק את האיגרת עמד דום ככול עץ. לאחר דקות של שהייה אמר: "יהודים, ניצחתם! הגירוש בטל ומבוטל. אנא, בואו אתריו!"

כתהליכת ניצתון צעדנו ושרנו בשבח הוודיה לבורא עולם על ישועות ועזרתו, באנו לבית הכלא מאושרים ולשמתנו לא היה גבול. אמנם ביטול הגירוש היה זמני ופועל לטובתנו ואולם יש תקווה להמשך הדרך. בשובנו הדלקנו את כל האורות ורקדנו עד אור הבוקר.

בשעה מוקדמת הגיע יהודי ובידו מגש מלא לביבות (ספג'י), הגיחו מולנו ולחש לאחורינו בשפה עסיסית תנ"כית: "בני, ישועתכם הגיעה למרום. מתו תהיו בני-תורין. מן השמים סייעו לישועתכם ע"י שליחי מצווה. ומי אלה? עיתונאים יהודים וגויים מצרדיים בעמדתכם והם דרשו מהממשל הצרפתי לאשר כניסתכם לתוניס ללא דיתור."

קלטנו את המסר אבל שמרנו על קור רוח. עברו שבועיים ולא ידענו מה ילד יום. היינו מנותקים מהעולם החיצון. האמת ניתנת להיאמר שלגבינו אנו, דוברי עברית וחברי התנועה, כאשר שמענו את דברי היהודי ההוא, ידענו בבירור שהשחרור מתממש ובא. אלה שאינם מבינים עברית לא ידעו על הבשורה וגם אנו נצטוונו על ידו לשמור בסוד.

בערב יום 28.7.1947, בין חשמשות, ישבנו יחד וכרגיל שוחחנו על המצב בו אנו שרויים. נתגלע בינינו ויכות על שתי דיעות שונות. תלק מהתבררים צידד בדיעה שעלינו לחשוב על חזרת הביתה ותלק צידד בהמשך הדרך ויהי

מה. אנו חברי תנועות ציוניות, החלטנו להיאבק עד השגת מטרותינו. לפתע נשמעה נקישת דלת ולעינינו ניצבו שתי דמויות. היו אלה שוטר יהודי מתושבי העיר בן גרדאן. היהודי פתח פיו ודיבר בשפה העברית: "אמי באתי כדי לבשר לכם כי מתר בבוקר אתם יוצאים לתופש. אושרה כניסתכם לתוניס!"

אמר ובן-רגע נעלם. היינו המומים. בשורת האיש המסתורי הפיתה בנו רות תיים חדשה. קיוונו תמיד לישועת ה' וכעת התממשה תקוותנו. התילונו לשיר בקול גדול כל אותו הלילה. לא עצמנו עין והיאוש חלף הלך לו.

למחרת, ביום 29.7.1947, בערך בשעה 9 בבוקר, נקראנו להתיצב בדחבת בית הסוחר. קצין בכיר מטעם המפקדה הראשית של משטרת תוניס מסר לנו הודעה בשם המפקח הראשי בזו הלשון:

"הקשיבו! היום אתם זכאים להיות בני תורין וגם רשאים להיכנס לתחום תוניסיה." הוא סיים בברכת הצלחה לדרך. צעקה יצאה מגרונו: "תחי צרפת!"

תוך שעות מועטות מצאנו עצמנו מחוץ לכותלי בית הסוחר חופשיים. נכנסנו לעיר בראש מורם. חנייתנו הראשונה הייתה בבית-הכנסת. כאן מתרכזים המעפילים ומכאן יוצאים.

שחזרנו במקדש מעט זה הייתה כמעין שהות השכינה בינינו. בחדרת קודש התפללנו מנחה וערבית בציבור וערכנו תפילת הודיה לבורא עולם.

כאן נפגשנו עם הוועדה המסייעת למעפילים, רבי תואנו בוכריס ומר ויקטור ברמלי, שהיה שליח מטעם ועד הפעולה. יהודי יקר זה פעל רבות לשיתרונו. כשנודע דבר מעצרנו, נרתם ברמלי לפעילות מאסיבית ראשית, פנה לעיתונאי יהודי תוניסאי, מר שיראז מאסו, המוכן לבוא לעזרת כל יהודי הנתון בצרה וסיפר לו על העניין. מיד נסעו שניהם לקצין העיר, הגנרל מיין, שאף הוא יהודי צרפתי. הם קיבלו ממנו מכתב לקצין המשטרה בתוניס וזה היפנה אותם בהמלצה אל קצין המשטרה בן גרדאן, מקום מתבושנו.

בחתולת הטיפול נתקל בסירוב מצד תקצונה חזוטה אבל בהציגו את ההמלצות של הגנרל מיין וקצין המשטרה, ואיים עליהם בתביעה משפטית על ההתעללות בנו, נפלה עליהם אימתה ופרוד.

קצין המשטרה קרא בעיון רב את ההמלצות, התקשר למטה המשטרה לאמת הדבר וציווה לשחרר ללא דיתור את כולנו. כך שוחררנו בזכות היהודים היקרים האלה. נפרדנו מהוועדה בהבטחה שבעוד ימים ספורים ניסע לתוניס. התמקמנו בתצר בית הועד של קהילת בן גרדאן 49 בחורים כאמור. תמתנו ארבעה ימים לתוזה.

באשמורת הבוקר הופיע מר ויקטור ברמלי מידוענו לטפל בחכונות לנסיעה. אתר-הצהריים הודיע בחגיגות כי תערב בשעה 21:00 זים קדימה. הוא לא איכזב. בשעה היעודה עלינו למשאת בזה אחר זה, 56 במספר. התכסינו

בברונט ענקי כסתורה לשיווק. החזרנו לבל נוציא הגה מפינו בשעת הביקורת במחסומים. הערה: לקבוצתנו הצטרפו 7 בחורים שאין להם אישור כניסה. בגלם הוחלט להגיע לתוניס בדרך עקיפה.

הגענו למחסום הראשון, עברנו את הביקורת ללא עיכוב. כך עברנו שלושה מחסומים. במחסום האחרון הייתה ביקורת יסודית. השומרים היו אמורים לעלות על המשאית. היינו מתוחים ומודאגים מאוד. עצרנו נשימתנו. לפני עלייתם ניגש אליהם איש מיהודי המקום "והסדיר את העניין".

בחסות החשיכה המשכנו בדרכנו. באור הבוקר של יום 8.8.1947 הגענו לעיר ספקס, שממנה אפשר לנסוע תפשי לתוניס. נסענו כאוות נפשנו ובערוב היום נכנסנו למבואות העיר תוניס ובשעות המאוחרות של הלילה צעדנו כבר ברחובותיה של העיר העתיקה, הדומים בסגנונם לרחובות הרובע היהודי בטריפולי.

תוניס העיר, אשר הקדשנו לה את כל משאבינו להגיע אליה, הגה היא לפנינו ואנו צועדים בביטחה בעקבותיו של ויקטור ברמלי עד הגיענו למבנה של בית-ספר, שהועמד זמנית לרשות המפעילים. כאן הצטרפנו למפעילים הראשונים.

התארגנו לארבע קבוצות. קבוצה אחת כללה חברי תנועת הנוער ו"מכבי הצעיר" ושלוש קבוצות הצופים ובלתי מאורגנים המכונים "שלאפטייה". כך יכולנו להשליט סדר, משמעת ופעילות חברתית ותרבותית. קבוצתנו הקימה קשר עם תנועות ציוניות בתוניס, תנועת "השומר הצעיר" ותנועות "תורה ועבודה". קשר זה תרם תרומה חשובה מבחינה חברתית ופעילות חלוצית.

ועד קהילת תוניס דאג לכלכלתנו במשך כ-3 חודשים. כל עת שהותנו בבית-הספר היינו בטוחים שיום יבוא ונגיע לצרפת, שם מתארגנים לעליה.

למרבח הצער, הל מפנה שלילי אשר שיבש את התקדמותנו מכמה סיבות:  
א. החלה שנת הלימודים ועלינו לעזוב את בית-הספר.

ב. ועד הקהילה בתוניס אינו יכול להתחייב לשאת בהוצאות לכלכלת 200 איש למשך זמן בלתי מוגבל.

ג. ערבים עוינים לציונות נרתמו לתעמולה נגדנו, בעיקר המפלגה הקומוניסטית התוניסאית. הערבים נכנסו לתמונה. נציגיהם ביקרו אצלנו וחקרו את המצב מקרוב ונוכחו לדעת שכולנו רווקים. הם חיפשו עילה לעצור בעדנו וגייסו כמה עיתונאים למבצע. הם מצאו שהשירותים הסניטריים פוגעים בבריאותנו, כביכול, והחלו בתעמולה כאילו דורשים טובתנו. הם תבעו מועד הקהילה לשים קץ לסבלנו כדי לתשל בעקיפין את שהותנו במקום.

ד. השלטונות הבריטיים בטריפולי לחצו על ראש הקהילה היהודית, מר

זמינו חביב, להפסיק לאלתר את זרם ההעפלה וליזום החזרתנו ללב. כל אלה חברו יחד כדי לאלצנו לשוב הביתה. לשם כך הגיע מר זמינו חביב ודיבר על התוצאות העלולות להזיק ולחבל בסיכויים להחזקם לעד הנכסף. כן הודיע כי ועד הקהילה בתוניס הפסיק תמיכתו הכלכלית בנו ולכן ביקש מכולנו לשוב. מי שיתפרץ להמשיך במשימתו יצטרך לדאוג בעצמו להמשך הדרך.

רוב רובם של המעפילים חזרו לטריפולי. כך מצאנו את עצמנו מנותקים ומבודדים. למרות אי-תמיכה כלכלית ואי-רגיזות, התלכדנו יחד 8 חברי תנועת הנוער לצעוד קדימה. לאחר עזיבתנו את ביה"ס התמקמנו על גג בניין מגורים בשכונת מעוטי יכולת כדי ללון.

כשהגיע החורף הגשמים ירדו והקור חדד לעצמותינו. שמיכה אחת בלבד שימשה לנו מזון ושמיכה נוספת לכיסוי גופנו. עברנו לישון מתחת למדרגות הבנין ואת קרח החורף אכלנו בלילה. כאשר החורף הגיע לשיאו באו לעזרתנו דיירי הבית. שתי משפחות הסכימו לארח 4 בחורים ללון אצלן. למרות הצפיפות נתנו לנו מחסה עד יעבור החורף, מה גם שמצבם הכלכלי אינו מאפשר הכנסת אורחים.

חרגשנו אצלן יחס חם והן העניקו לנו חיבה ואהבה. בבוקר נמכדנו בסמל קפה.

יום יום חיפשנו עבודה והצלחנו להשיג תעסוקה לפרנסתנו.

ביום מן הימים יצאנו, 5 נערים, לטייל בשעות הערב ברחובות העיר להנאתנו. שותחנו בינינו על אדישותם של אנשי ארגון ההעפלה כלפינו אשר בהם תלינו תקוות והם לא באו לעזרתנו בשעה כה קריטית.

והנה התרחש נס ממקור אחר ממנו שאבנו עידוד, הרי הוא האי ג'רבה בקצה מפרץ גאבס, סמוך לחוף הדרומי-מזרחי של תוניסיה. בלרבה שכן ישוב יהודי עתיק-יומין. יש סוברים שיהודים אלה מצאצאי בני זבולון, אשר הגיעו לאי באוניות. עוד התיישבו בשתי שכונות, אחת חארא אל כבירה ושניה חארא אל צג'יירה. כאן נוסדה קהילה שכולה כוהנים, צאצאי עזרא הכהן.

מסופר, שקהילה זו הביאה עימה דלת מדלתות בית המקדש, מונחח לפני בית-הכנסת שהקימו הם עצמם בשם לג'ריבה, שבמרוצת הזמן נתקדש בעיני יהודי תוניס ולוב.

בל"ג בעומר נערכת בו הילולה רבתי מדי שנה ודברים מיוחדים טריפוליטניה מבקרים שם. הישוב הזה הוא עוד מימי פיגחס הכהן הזקן. בין היתר נשתמרו שרידי מגילות של יוחסין בבוני הגניזה בקהיר שבמצרים מן המאה העשירית והאחת-עשרה למנינם. יהודי ג'רבה נזכרים באחת המגילות שהם נודפו בשנה השתים-עשרה למנינם. בשנת 1943 התפתחה בלרבה תנועה ציונית שהוציאה לאור כתבי-עת בשם "שפתינו" וירחון בשם "המבשר" (למי נזוט

לוסץ). פעילי התנועה הזו נרתמו לעזרתנו.

הם הגיעו לתוניס כדי לסייע לנו והציעו לנו תכנית נועזת ומסוכנת – יף מסמכים של תעודות לידה של יהודים שנפטרו בג'רבה. העונש על זרה זו הוא עשר שנות מאסר.

קיבלנו הצעתם. המשימה הראשונה: היה עלינו לתרגם התעודות מערבית גרפתית. השנייה: להירשם במשרד הפנים לתעודות זהות תוניסאיות. לישית: חוצאת דרכון נסיעה לצרפת.

ערב אחד חופיע דוד פדלון ובאמתתו כמה תעודות. הוא רמו לי ללכת נקבותיו ובאחת הסמטאות מסר לידי תעודה והנחיות. ביצעתי הצעד "אשון בהצלחה, אבל השלב הבא היה בעייתי. סאן דרושה זהירות. התחזיתי איש מבוגר, תגשתי בקשה לפקיד בביטחון. לחפתעתי הוא לא שאל שאלות וזייעני לבוא בעוד החדש.

במשרד הפנים עבד יהודי ציוני נלהב והוא קיבל על עצמו לקדם תהליך הנפקה. לאחר שבוע הייתה בידי תעודת זהות כדת וכדין תחת השם עלוש זן בן יעקב ורבקה. שנת לידה: 1919.

שיננתי את הפרטים, אזרתי כוח ומסרתי בקשה לדרכון ותקוותי עמי. פקיד עיין, בחן, בדק, העיף מבט חשוד ואני התעלמתי ממבטו. עניתי על "שאלותיו. הוא מילמל בשפתו ואמר: "מצרפת לפלסטין?" רעדה אוחזתי. יו אלה שניות גודליות. הוא ביקשני להתום ואמר: "תחזור בעוד שבועיים!"

קיבלתי דרכון ומעתה מותר לנו לעבוד אולם כל מחשבתנו הייתה לסווע צרפת כי מצרפת הדרך פתוחה לארץ-ישראל הנכספת.



מעפילים מחוסמים לערבים

"המוסד לעליה ב" פעל בתוניס כפי שפעל בטריפולי. הקים תנועות ציוניות ולא יזם העפלה ישירה. בצרפת הוקמו מחנות עליה לפליטי השואה מאירופה. עלינו להצטרף למחנות אלה דרך תנועה מוכרת. הצטרפנו לתנועת "תורה ועבודה" על די מר משה ישי, איש ציוני נלהב, פעיל בתנועה ואיש מעשה והוא שסייע לנו.

### התכונה לנסיעה

דוד פדלון הודיע למר משה ישי, כי כל שמונת חברינו הצליחו במשימה. בדשותם דרכונים והם מוכנים לנסיעה. משה הבטיח למצוא מקור מימון להוצאות הדרך לצרפת. משה ידוע היה כאיש רב פעלים, עשה רבות לפעולות ציוניות ובעיקר פעל להעפלת צעירים ובוודאי יפעל גם למענו.

יום יום ציפינו לבשורה. כעבור שבועיים נודע כי יש אפשרות לסיסה מתוניס לצרפת אבל – המחיר יקר.

משה פעל בכיוונים שונים עד שהשיג את המימון הדרוש. לאחר שבוע קיבלנו הוראה להתכונן ולנהוג במשנה זהירות לכל תישף והותנו האמיתית.

יום הנסיעה נקבע ליום ראשון אבל שוב נוצר מצב מעורפל. באותו יום פרצה שביחת ימאים ועלינו לחמתין בסבלנות. החחרנו לכל נצא לרחוב, כי יש תשש שעוקבים אחרינו והסתגרנו במקום מחבוא.

לאחר יומיים של מתח ומורדה בא דוד ופניו חוררים כסיד. הוא סיפר בהתרגשות כי אמש נעצר ע"י שוטר והוכנס לתחנת המשטרה בשכונת הפצייה הנקראת אלבטחה כאשר שמונת הדרכונים בכיסו.

"עלה במוחי להסתירם מעיני השוטר", – סיפר בהתרגשות דוד – "אבל לא הספקתי לאתר מקום סתר וכבר הושלכתי לתא המעצר סגור על מנעול וברית. גיששתי באפילה סביבי והבחנתי בצוהר קטן ואז מיהרתי להשליך את הדרכונים. לתדהמתי נפתחה הדלת ומולי ניצב קצין גבוה, נעים הליכות, שליטף זרועותיי בחיבה, פתח פיו ואמר: 'בתור, הירגע, אל תפחדו! לא יאונה לך כל רע. יהודי אנוכי, באתי ביזומתי לשחררך. בוא אחריי.'"

דוד הלך בעקבותיו עד הגיעם לפתח צר. דוד יצא אחריו והשוטר סימן לו להסתלק. כל עוד נפשו בו רץ בכל כוחו והצליח להגיע אלינו.

כעת עלינו להסתתר מעיני כול, עד להוראה הבאה. עברו ימים ולילות והנמל עדיין סגור ומסוגר. לא ידוע מתי תסתיים שביחת הימאים. באחד הימים הגיע יהודי תוניסאי שרצה בכל מאודו לעזור. הוא יעץ לנו ללכת לקברו של רבי חי טייב זצוק"ל, להתפלל ולבקש למלא משאלות לבנו. באשמורת הבוקר יצאנו לעבר הקבר הקדוש. חזינו במו עינינו באוהיות הכתובות על קבר "רבי חי טייב לא מת". בהרדת קודש קראנו תהילים בתקווה שנצליח.



מחלת היום, בשעת נץ החמה, שמענו קול קורא: "קומו, בתורים!  
יתח תמה!" הבשורה ריגשה אותנו ושפתינו מילמלו "זו אצבע ה'!" מיר  
מאמצים כבירים להחיש נסיעתנו לצרפת.

נוך יומיים עלינו על האוניה "מרגו", שמונה נערים המנשימים הלומם  
ת כל המכשולים. עמדנו בפניהם כחומת מגן בסיעתא דשמיא וביצענו  
ימה. כאשר הפליגה האוניה ידענו שבא הקץ לתלאותינו. הנה הגיעה  
שייחלנו לה.

שעת ערב, באחד הימים של חודש טבת תש"ח, ינואר 1948, הרימה  
יה "מרגו" עוגן מנמל תוניס והפליגה בים התיכון בדרכה לצרפת.  
ביטנה ישבו שמונה נערים ובפיהם תפילה לכורא עולם להגיע למחוז  
ם בשלום.

שעה 10 בבוקר עגנה אונייתנו בנמל מרסיי. עלינו על הסיפון והעפנו  
לעבר העיר האפופה בגוון אפור עוטה על הכנינים מחמת המלתמה.  
יד דקות ספורות ירדנו בתיפוזן כמצונת מר משה ישי ועלינו על סנדר  
ותין לבואנו.

גענו לאיזור במחוז הדרומי של צרפת. עברנו דרך כפר אובן והגענו  
זרה כשם בירייה על שם קיבוץ בירייה בגליל העליון על יד צפת. שמואל  
ריך, אחד מפליטי השואה, קיבל את פנינו בחיוך והתכנסנו לשיחת  
זת.

אנו דיברנו עברית ובשמענו את השפה העברית בפנינו, השתומם והתפעל  
ל בתמיהה: "היכן למדתם עברית?" הרי אנו תניכי תנועת הנוער, למדנו  
ת בהיותנו ילדים בבית-הספר בטריפולי.

בוקר הצטרפנו לתפילת שתריית, יצאנו לטייל ולעינינו ניגלה נוף מרהיב  
זחלי. האקלים האירופי, המבנים העטופים בעננים נמוכים והאוויר הצח  
ים חברו יחד ויצרו מקום קסום שהשפיע חיובית על תיינו החדשים.

במשך שהותנו בבירייה, התאקלמנו לסביבה ולחברה. היינו הרוח התייה  
בילה הן בעבודה והן בחיי הנוכחות. ביצענו עבודה לשביעות רצונם של  
ריכים ומילאנו תפקידים חברתיים שהוטלו עלינו. יצרנו יש מאין. עסקנו  
ול תפוחי-אדמה ושאר ירקות, הפרתנו שממה ושינינו פני השטח מקצה  
ה.

בחיי התרבות הצגנו הצגה בפורים "המלך אחשוורוש". הופענו במתנות  
ים במקומות שונים. שליחי העליה התפעלו מיכולת הביצוע.

זנצוג מטעם "הפועל המזרחי", מר אלי ברמן, התגאה ביכולתנו והגדיר  
שליטתנו בשפה העברית כאילו זו שפת אם באומרו: "כשאני נמצא עם  
וצה הזו אני חש כאילו הם צברים לכל דבר, אם לא למעלה מהזו!"  
כאשר הגיעו ידיעות שבארץ-ישראל הכריזו הערבים מלחמה נגד הישוב

היהודי, ביקשנו מהנהלת הזרם הדתי להמליץ בעד הצטרפותנו לשורות  
הלוחמים בארץ, אבל האירגונים למיניהם טיפלו בהעלאת שארית הפליטה  
קודם, והנה חל מפנה - לצעירים ובות קדימה לעלות ארצה.

בתקופה שבין הכרזת האו"ם על חלוקה הארץ ביום ט"ו כסלו תש"ו,  
29.11.1947, לבין קום המדינה, ניחנה הוראה כללית ממטה "ההגנה" לאנשי  
"המנסד לעליה ב" להעדיף לעליה צעירים שיצטרפו לכוחות הלוחמים עקב  
ההתקפות המזוינות מצד הערבים נגד הישוב היהודי בארץ.

לצורך גיוסם של צעירים, הוקם גוף מטעם "ההגנה", להכין תשחיה  
צבאית לאימונים במחנות באיטליה וצרפת. במקביל הוקם גוף שפיונח  
שיטה הנקראת "עליה ד" ע"י תעודות של ארצישראלים החוזרים לארצם,  
לאחר היעדרם בשנות המלחמה. המגויסים רוכזו במחנות מיוחדים, בהם  
קיבלו הוראה צבאית ולאחר מכן צוידו בתעודות אלה, להצגם בפני שלטונות  
התגירה המוצבים בארץ-ישראל.

את ההוראה נתן נחום שדמי (קרמר), שהיה מפקד "ההגנה" באירופה.  
בתאם לכך התכנסו במרץ ביום י"ט אדר תש"ח, 29.2.1948, חברי המשלחת  
הארצישראלית באירופה ובאי-כוח תנועות הנוער החלוציות והוחלט לקרוא  
לכל צעיר וצעירה מגיל 17 - 32 לנכונות לעליה מיידית מאורגנת ומאומנת  
בנשק. הוקמו ועדות גיוס באירופה, באמריקה ובצפון אפריקה בשני בסיסי  
עליה, אחד באיזור מרסיי בצרפת והשני באיטליה. הבסיס בצרפת נמסר  
לפיקודו של יהודה בן דוד. צרפת הייתה מקום תתוכותם של המתגייסים,  
שבאו ממחנות גרמניה ומצפון אפריקה ושל מתנדבים בורם בלתי פוסק.

כדי לקלוט אותם הוחלט להקים עוד שמונה מחנות, שהוקמו בחוות  
עזובות, בסירות אצילים עתיקות וקראו להם בשמות עבריים כמו עין  
שמר, כפר עציון, דפנה, טירת צבי ובירייה, מקום קליטתנו הראשון כאמור  
לעיל.

אנו גויסנו בשל קריאתו של נחום שדמי, כי עמדנו בכל הקריטריונים  
הנדרשים. בחודש ניסן תש"ח מצאנו עצמנו במחנה אימונים בשם "מוצא"  
ע"ש מוצא שבדרך לירושלים. המבנה הטופוגרפי דומה לשניהם. מפקד המחנה  
מוצא היה ישראל מונה ע"י "ההגנה" לאמן אותנו כחיילים. היו שלוש  
מחלקות, כל מחלקה חולקה לכיתות ואנו צורפנו למחלקה א'.

מפקדנו, יאיר זלמן ז"ל, יליד הארץ, תושב ת"א, בחור יפה-תואר ונעים  
הליכות. חברי הכיתה הם: דוד פולון (פלד); אנוכי, חיים כחלון (כחמן);  
יוסף גרבי (לרזן) ז"ל; יצחק חיון (נגו); ממוס מימון עמי ז"ל; ציון גיילי;  
דפאל גויטע (בלו); דפאל תסן ז"ל.

עברנו אימונים תחת פיקודו של יאיר במשך 15 יום. ממוצא הועברנו  
למחנה גורל, משם למחנה זבולון, שבו היינו ממתנים לעליה ומתאספים  
כל בוקר לשמוע ידיעות על המורחש בארץ.

יום אחד הופיע המפקד עם ארשת פנים שונה ודיבר בטון נמוך ואמר:  
[ רבותיו הרובע היהודי בעיר העתיקה נפל לאחר קרבות קשים. נפלה  
ליים העתיקה ביום 29.5.1948 ונכבשה ע"י הלגיון הירדני. אבל אל יאוש!  
ינו נלחמים בעוז ובגבורה, בסופו של דבר נתגבר. ]

מלים אלה יצאו מגרונו של יאיר וזיעזעו את לב כל הנמצאים. נפילת  
ר העתיקה היא ההישג האחרון של הלגיון הירדני. כל כוחות הערבים  
ו מפלה בזה אחר זה. יום שמענו על נצחונות היהודים אשר חיזקו  
אמונתנו בנצח ישראל לא ישקר.

יום יום יצאה קבוצה לדרכה ארצה. ביום תמישי, 17.6.1948, הוקראה  
המפקד רשימת המועמדים להעפלה וביניהם שמונתנו: חיים כחלון,  
הו רובין, יוסף גרבי ומשה רבה.

נסלנו חפצינו, עלינו על האוטובוס לפי הנחיות הממונים לפני שקיעת  
הא והגענו לחוף הים הרחק מעיני הישוב. תוך שעות מועטות הפלגנו  
ו הפתות בספינת דייגים עם 270 חיילים אלמונים בלי מדים.

כולנו גוייסנו לשורות הלוחמים. כל אותו לילה לא באה תגומה לעינינו.  
האיר היום עלינו על הסיפון להתאוויר ולמתוח את שרירינו המכווצים,  
חד שהיינו בתוך תאים בנובה 70 ס"מ חמויעדים לאיחסון ארגזי דמים.  
פינה שטה על פני המים בניחותא ובאין מפריע בלב ים - מים ושמים.

השקפנו סביב ירכתי הספינה ומשתאים על הפלא שברא ה' "מה רבו  
שיך!" בזה הרגע עמד מולנו מפקד הספינה, ישראל שמו ושאל: "האם  
דיים עברית אתם?" ענינו מיד בחיוב ושוחחנו בינינו. מיד הטיל עלינו  
קידים חיוניים. שבוע ימים שהיינו בלב ים בביטחה ובהנאה. בשעות הלילה  
לה נושבת רוח צפונית חזקה. בן-רגע התנוודה הספינה בקצב מסתור.  
המעפילים אחזתם בהלה. המפקד הודיע על קלקול בחדר המכונות. הגה  
פינה נפגע וחדר-חובל רץ לישראל לטכס עצה לעזרה. הוחלט להכניס  
ופינה למיצר קטן והנה כבר עלטה, חושך מצרים. המפקד לא איבד  
ותונותיו, ירד אל חדר המכונות והצליח. לפתע נשמעה פעולת המנוע.  
לות השחר שוב הפלגנו.

לא עברו דקות מספר וכבר הגיעה סידת מנוע עם קצין החופים של האי  
תים. ישראל נזעק לטיפול במצב כי הוא בעל ניסיון במקרים כאלה.

הם ניהלו שיתה באנגלית. ישראל פקד לרדת לתאים. כולנו חשנו מועקה.  
שבנו שמא הבריטים הגיעו ויגרשונו לקפריסין. מתוך סקרנות עלינו לסיפון  
עת מה מתרחש.

בשעת הריכוז ביניהם לפת ישראל בשתי ידיו את הקצין בתנועה מהירה  
רק אותו יחד עם נשקו אל תוך הסירה וכרעם קולו ציווח על רב-החובל:  
[פטן אבנטי, קדימה!]

הפקודה בוצעה והספינה זינקה לעבר הים הפתות. ישראל ראה את

הקפטן משתחה, איננו מבין איך הגיע למהירות כזו. בהשראת המעשה הזה  
החל בכל כוחותינו לנווט את הספינה בקצב מהיר עד לתחום המים הבינלאומיים  
וכך עברה הסכנה.

בשיחה עם רב-החובל האיטלקי שמענו דברי הערצה. הוא אמר: "בזכות  
בחורים כאלה אין ספק שנייע למחוז חפצנו בשלום! מעצם המעשה שאבנו  
עידוד ורישומו יישאר לעד. ובוודאי תקימו מדינה ותנצחו כל מדינות ערב  
במערכה!"

לשמוע מלים אלה מפי נוכרי גרמו לנו תחושת גאווה לאומית ולמרות  
שלאורך הדרך תגו מעל ראשינו מטוסים בדיטיים לא נרתענו. עמדנו במבחן  
התלאות והסכנות ויכולנו להם.

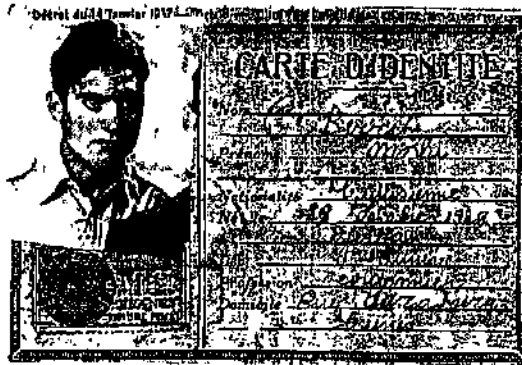
בשעת דמדומים של יום 23.6.1948 דרכו רגלינו על אדמת המולדת.  
הזורעים בדמעה ברינה יקצרו. ירדנו מהספינה עם מצבור של נשק ותחמושת,  
שהועבר ליעודו מתחת לאפם של השומרים חבריטיים ושל משמר התופים.

שנה תמימה עברה מיום נסיעתנו. עברנו תלאות ומצוקה לאין ספור,  
רעב וצימאון בלב מדבר וצייה, תוך יאוש ותקווה, פחד ושמחה ומחבוש  
בבית כלא - כל אלה לא יכלו להכשילנו. לא הגענו כפליטים, הגענו כחיילים  
עבריים בראש מודם ולא רק זאת אלא חמושים היינו, על אפם וחמתם של  
שונאי ישראל.

מנמל תל-אביב נסענו באוטובוס עברי ופחחנו בשירח אדירה עד לחדרת,  
שם עברנו בדיקות רפואיות. כולנו כאיש אחד היינו בריאים וכשירים.

מיד הצטרפנו לשורות הלוחמים ונלחמנו במלחמת חשהדור. מתוכנו  
נפלו בקרבות צעירים לימים, שמהם לא הגיעו לגיל 16, שלא רצו לחישמע  
להצעה לצרפם לקיבוץ, בתדו להתנדב ולקחת חלק במלחמת הקוממיות.  
הם לא הספיקו לראות את ירושלים, העיר עליה חלמו משתר נעוריהם.

באלה התעודות הגענו לצרפת בשנת 1947



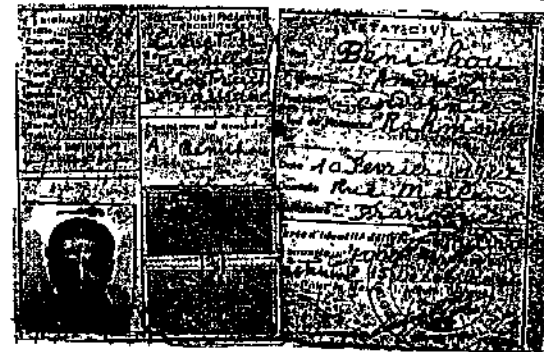
תעודה מזויפת של יצחק חיים-נגו



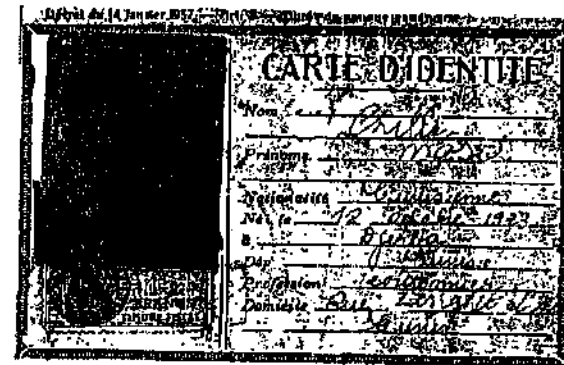
תעודה מזויפת של חיים חרלון (בזמן)



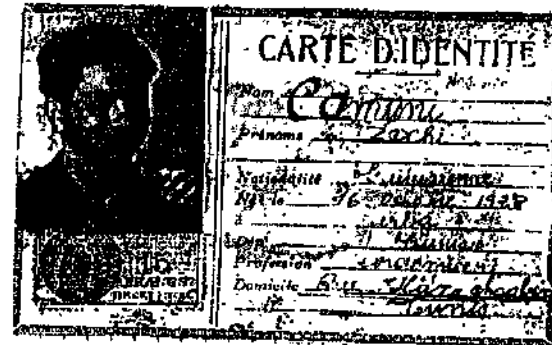
תעודה מזויפת של דוד מלד (מלון)



תעודה מזויפת של אליהו רובין ביבה



תעודה מזויפת של דפאל גויטע בלו



תעודה מזויפת של צ'ין ז'ילי

## ראיון עם טובי ג'נצ (גויטצ) על עלייתה לארץ-ישראל

ל צעיר הצטרפה טובי לתנועת הנוער. לאחר ימים מופתים שהנייכה לשורות "ההגנה וההעפלה" כ. כאשר החלה התארגנות ההעפלה וקבוצות נוער העפילו ודרך הם הסדר, העפילו גם אחיה ל כילו דרך תוניס.

מספרת אודות הציאה הזו:

צי אותו לילה בצאת ארץ מביטע עם שמי. מאז התעורר בי הדין ללכת בעקבותיו. אמנם מדוע? כי שבנות ישראל כסריפולי ועגבו להיות רק עקרות-בת כי כל כסורה בת מלך פנימה. אולם ינו למדנו להיות לוחמות אמיצות, והשתתפנו בפעולות ההגנה.

נדפדפו שנת 1945 יצאו בנות בראש קבוצות למשימות נוערות ואחריהן הבנים. רחוק של מרים, זה ועל לבשו אותן.

הזי שנת 1947 הושבעתי אפונים לשורות ההגנה כשפולי סנה דגל ישראל תכלת-לבן, שחלטנו דורות רבים, היה פורש על השולחן ועליו הגיך ואקפה. מפמד זה רומה למעמד הר מיני כך ייד בעיניי, מהה בל יישכה מנדר עיני עי היום.

זה תקופה קיבל נושא ההעפלה מימרים גדולים ומאורגנים יותר. טבח תנועות ציוניות כסריפולי תנועת הנוער, מכבי הצעיר, בני יהודה והצופים הקימו קבוצות נוער להעפלה. וכסובן גם אני צתי באחת הקבוצות. היה עלינו להגיע לספינות הפוגנות כלב ים בשחייה. הגיע היום ליציאה: היה עלינו להתנתר באחת המערות בקרבת הים. קבוצתנו מנתה כ-15 איש הבת והיחידה בנייהם.

בת ההתנהגות הייתה דממה מוחלטת. הנתנה גובר והולך. חלפו שעה ושעתיים ואין באופק שום גל.

נחתה העת עינינו נופות לעבר הים. לפתע שמענו צעדים. לבנו חשק בלי הרף. ונך דקה ספרות עו ארבעה שוטרים ערביים מושיים לנגד עינינו. בלי אומר ודברים נלקחנו למטה המשטרה. זה אז צץ במחוי ריעין להציל את הקבוצה מידי הכולשת. אני הצעתי את עצמי כדוברת הקבוצה. לשמור על טויות הפעולה בהקדמה סענתי שאנו חברים השייכים לחוככי טבע, ובאנו לסייל זה ליתנות מפרחי העונה באיזור זה. מדוע עוצרים אותנו?

לך התקדיה הוברר שמאשימים אותנו ביציאה בלתי חוקית לחו"ל.

ם הכחשתי הכל טכל ובל ועמרתי על גרמתי ואת ואו הגיע אלי חוקר אנגלי וחקרני בהקדית יוער.

זי שכתתי עובוני. הושלכתי לחדר חשוך מבודד. ידעתי שכל רצונם לשבור את רווחי ותוך דים נרמתי.

דינה ליטפה את ראשי הכפוף בין ברכי. פקחתי את עיני והנה למולי ראיתי גבר נאה וטטיר ושירי שחייך ודיבר אלי חרישית בעברית עסיסית באזמרו: "אלי יאוש, עלמתי קומי ותנערי". נניתי משום שסבורה הייתי שזה תרגיל לדובבני אבל קצב דיבורו התנהגותו זפיתו את נשמת. המשך בנייה אבותי: "דעי לך, אני קצין משטרה, וחוק ראשי אבל אנכי יהודי מפלסטינה. דאגה. מחר אתם תשומרו כולכם. ואני תקווה שתגיעו לפתחו הפצכם בקרב." זאמנתי לשמע אוניי ובאמת למדת שותדרנו וגם העגנו למולדת כפי שביא הגואל...

## קווים לדמותם של ראשי תנועת הנוער בטריפולי

בפרק זה יסופר על פעילות, מנהיגיה ומקימיה של תנועת הנוער ופעולתם בתנועת ההעפלה בטריפולי.

תנועת הנוער החלוצית ניצוקה ונילושה בחלבם חמים של אליהו עזריה ויוסף גויטע והם הציבו לעצמם ולחניכיהם את הדרך לדכקות במטרה. ראשון הראשונים הוא אליהו עזריה, הארי שבחבורה, איש אשכולוח שעל פיו ישק דבר, מנהיג כרזמטי מלידה.

יוסף, אחו מתלמידיו של אליהו, ממשך ודכו, איש בעל יכולת קירמה וארגון.

אברהם אדאזי הוא מעמודי התווך בהנהגת התנועה. חיים פרלון – איש דינמי, ממקימי ארגון ההעפלה. כלימו אדאזי אשר פעל יחד עם חברו חיים פרלון ללא לאות בנושא ההעפלה.

אליהו עזריה אפרתי – תכריח התיכון:

אליהו משחר נעוריו ינק אהבתו לעמו ולארץ אבותיו בישיבת "דאר בודתא". את אהבת הזולת נטע בלבו מורו ורבו – רבי משה תוד (בודתא). בהיותו צעיר לימים הוא ניחן בכשרון למנהיגות.

במשך דורות קמו בקהילות לוב מנהיגים בעלי שיעור קומה, הן במנהיגות הדתית והן במנהיגות הקהילתית, ששירתו נאמנה את צאן מרעיתם. גם בתנועות ציוניות וחלוציות היו מנהיגים כאלה ואחרים. אליהו לא מאלה שתפסו מקומם מכוח היותם נכבדים ובעלי ממון, אלא תפס את מקומו בכוחות עצמו, דרך פעילותו ההתנדבותית. כל מי שהכירו לא יכול להכחיש כי אליהו הוא המוח והגרעין להגשמת החלוציות המעשית בטריפולי. הוא הצטייר בעיני כל הניכיו, תלמידיו וחבריו כחבריה התיכון של המפעל הציוני שהקים, הן תנועת הנוער והן תנועת החלוץ וההכשרה בטריפולי. הוא היה האדריכל של התנועה החלוצית.

ראשית דרכו הציונית החלה בתנועה "בן יהודה". מכאן יצר קשר עם התיילים העבריים מפלוגת ההובלה בשנת 1943, בזמן כיבוש לוב ע"י הבריטים, מאז נדתם בכל רמ"ת איברו לפעילות ציונית חלוצית. עליו הטילו המשמיה חעיקרית, לארגן הנוער ולהקים ארגון הגנה וארגון העפלה מטעם אנשי "המוסד לעליה ב", אשר הם בחרו את אליהו לעמוד בראש. מיד רתמוהו למרכבתם ולולא מסירותו ספק אם היה ביכולתם של השליחים להצליח בשליחותם.

כהגיע "הדוד" ישראל גור בחודש אפריל 1946 לטריפולי לארגן פעולות חגנה והעפלה, אליהו הוא האיש המתמנה ליד ימינו.

כשהוטל עליו אירגון תנועת הנוער, הקים אליהו תא מתון פעילי "בן יהודה" הגרעין ואלה הוכשרו כמדריכים. בד בבד ריכז ממיטב תלמידיו בית-הספר וצירפם לתנועה. הוא הקים שלוש שכבות: בוגרים, צופים ומקשיבים, הקים חנהלח שבדראשה הוא נבחר. אליהו ניהל וקידם את התנועה,

שהגיעה להישגים גדולים. נוסף לתפקידו הדריך קבוצה.

כל חברי התנועה נהרו אחריו ונישבו בקסמיו. כאשר הצטרף לריקוד "הורה" ההתלהבות מתגברת וקולו היה מרעיד את אמות הסיפים. כשהוקמה ההכשרה בכפר זאווייה, קיבל עליו את ניהולה. בנפש הפצה יצא לשליחות חלוצית עם קבוצת בחורים וכאיש עבודה היווה סמל לחבריו. בתום יום עבודה עסק בענייני תרבות והסברה. גם בהקמת ההכשרה השנייה בקולינה וירדי המשיך בפעולתו וכשהגיעה השעה לעליה ארצה, השעה המיוחלת, התכונן אליה בחרדת קודש.

הוא נצטווה לוותר על עלייתו ארצה כדי להמשיך בתפקידו, כי אין מלבדו המסוגל לבצע תפקידו ולהצליח כמוהו לקדם הגשמת תחיית החלוציות. אליהו קיבל את הדין למרות רצונו העז לעליה ארצה. כאן הוכיח לעיני כול ולעיני מפקדו שהיה איש נעלה משכמו ומעלה. הוא כבש את יצרו ונשאר למען ההמשכיות.

למרבח הצער, נהרץ גודלה של ההכשרה. בפרוץ המחומות, ב-4 בנובמבר 1945, נהרסה כליל חוות ההכשרה על ידי הפורעים הערבים. כך נטשו החלוצים שלא מרצונם את המקום, אבל אליהו לא נטש את רעייתו ההכשרה. בשוק מאורעות הדמים הקים הכשרה עירונית. מאז נתמנה ע"י "הדוד"



אליהו עזריה

כרכו ארגון הגנה בטריפולי.

חבריו של אליהו עלו ארצה ומרגע זה הל קיפאון בהמשך ההעפלה והעליה. מחד גיסא, המוסד להעפלה בארץ תפסחו אדישות לפעול להעפלה מלוב ומאידך גיסא, רדיפת הבולשת הבריטית אחרי פעילי העליה. עקב כך נאלץ אליהו לנטוש את משפחתו ולנדוד. הוא עבר ממקום למקום, ימים ולילות חי בגפו ללא מזון וללא מקום ללון. שבעה מדורי גיהנום עברו עליו. הבריטים רדפו אחריו בעזרת מלשינים בגלל פעילותו החלוצית בקרב הנוער, שבה השקיע מרץ רב לעיצוב דמותה של חברה בעלת צביון חלוצי להגשמה עצמית.

ימים רבים חיח אליהו על הכוונת של הבולשת הבריטית. הם הגיעו למקום מהבואו כדי ללוכדו, ואולם אליהו הצליח לחמוק מהם. הוא ניצל בנס מידיהם והוברח ארצה בעוד מועד. ימים רבים לא ידעו רוב חברי ההכשרה סיבה היעלמו ובערב שבת, בחודש יוני 1947, הופיע שליח מחארץ בפניו, שהיה בדרכו לחוגים, ובפיו בשורה שאליהו הגיע ארצה ונמצא בקיבוץ שדה נחום, קיבוצו של "הדה" ישראל גור.

בארץ פעל להמשך ההעפלה מטריפולי. אליהו נפגש עם הנהלת הסוכנות ועם ההנהלה הציגנית, דרש וביקש את עזרתם ולא שקט ולא נח כל עוד יש תקווה. משדה נחום יצא להתיישבות בחרי אפרים, הצטרף לקיבוץ רגבים עם ראשוני הניכיו כדי לחגשים בו את חלומו - חקמת האחוזות בארץ מבני עדתו, בדם מטרתו לא הושגה בגלל המצב ששרר אז, כאשר מדינות ערב הכריזו מלחמה על היישוב העברי בארץ-ישראל. רוב המעפילים התגייסו לשירות החגנה ורק חלק זעיר הצטרף לקיבוץ.

אליהו הקים בית, נשא את רחל חברתו, אהובת נעוריו. אשתו רחל המשיכה דרכה החלוצית בקיבוץ רגבים ומרוב הנטל הכבד שחוטל עליה נחלשה וחלתה. אליהו, שלא היה מסוגל לעמוד מנגד, חיפש כל עזרה רפואית לאשתו. באותה העת הגיעו ארצה אימו ואחותו, היה עליו לסייע בקליטתן ומכורח הנסיבות הללו נאלץ לנטוש את רגבים כדי להתמסר לאשתו ולמשפחתו.

בתל-אביב החל לעבוד במקצוע הנגרות. תוך זמן קצר גייס לשירות חובה למרות פעילותו הביטחונית בקיבוץ שדה נחום. לאחר שיחרורו מצה"ל הצטרף כחבר מושב בבית אלעזרי. כאן הוכיח את כושרו האירגוני כאיש עבודה ומעש ולכן חטילו עליו משימה חלוצית - לסייע לבני עדתו להיקלט במשק החקלאי.

כדרכו, יצא אליהו לשליחות הלאומית ללא היסוס. הוא השקיע כל מאמציו להצלחת המבצע. זאת הייתה גאוותו בחומר האנושי. זה רק ביטא את אימרתו: "אלה אשר נאמר עליהם גואלי העם".

במושב בית אלעזרי הקים משק חקלאי הראוי לשמו. ביתו היה פתוח להכנסת אורחים. זוכר אני את הפגישה בביתו באתר הלילות בשעת ניקודו, אני ושלמה. הייתה זו פגישה שבה נוכחתי לדעת שהאיש שב לצור מחצבתו.

בהמשך השיחה סיפר על מות אימו ומאז מדי שבת בשבתו הוא הלך לבית-הכנסת לאמירת קדיש לעילוי נשמתה.

למרבה הצער, אליהו זרע ולא קצר.

בתודש אלול תשכ"ח התזיר את נשמתו לבורא עולם זכה וברה. אליהו נקבר במקום מנוחתם של הביל"ויים בגדרה. תלוץ היה בנעוריו ותלוץ נפטר בדמי-ימיו. יהי זיכרו ברוך.

#### יוסף - כמעין המתגבר:

יוסף גויטע משוחר נעוריו היה פעיל מהשורה הראשונה. אחד מארבעת האישים הנבחרים להיות הגרעין הראשון של תנועת הנוער בסריפולי.

השתתף בסמינר למדריכים, נבחר כחבר הנהלת החנועה וארגון ההגנה. כאשר אליהו עזריה אפרתי נתמנה למרכז ההכשרה בקרבת העיירה זאווייה, נוצר תלל ריק בחנועה. קבוצת "דרור" נשארה בלי המדריך אליהו ולכן נבחר יוסף לתפוס את מקומו. יוסף הוכיח כושר מנהיגות. כמו כן נתמנה למרכז



יוסף גויטע

#### ההכשרה העירונית.

כאשר נאלץ אליהו להימלט מציפורני הכולשת הבריטית בשנת 1947, חוסל על יוסף תפקיד ניהול ההכשרה כדי להמשיך את דרכו של אליהו.

באותה שנה חזר "הדר" גור ארצה. כך נוצר מצב מעורפל בעניין ההעפלה בינינו לבין "המוסד לעליה ב". הייתה התעלמות המוסדות הלאומיים בארץ מלהושיט סיוע לנוער לעליה ארצה. הדרך שהתווה ישראל גור להעפלה לא עמדה במבחן המציאות. קבוצתנו המחינה יום-יום ובלילות חשוכים בשפת הים ובמנהרות מצפים לבואה של ספינת מעפילים. ההמתנה הייתה לשווא.

אבל לא אלמן ישראל. יוסף הצליח לקשוד קשרים עם בעלי הספינות המפליגות לאיטליה והקים אירגון העפלה. למרות הסגר על נמל טריפולי הוא וחבריו, הבקייעו חומה בצורה של הבריטים אשר נעלו את כל השערים בפניהם ושמו מעצר ימי על מעפילי טריפולי, לבל ינסו לצאת מגבולות המדינה הן בים והן ביבשה.

יוסף ידע לכלכל מעשיו, דאג לכל פרט, שיכנע את שומרי הנמל חמורת שוחד למען יאפשר כניסה לנמל והצליח להוליך שולל עובדי נמל בריטיים.

הוא הצליח להעביר עשרות צעירים מתחת לאפם של שוטרי הנמל לספינות עד שנחפס בשעה מעשה, נעצר על ידי הכולשת והובא לחקירה.

יוסף גויטע הצליח לשכנע את חוקריו מבלי להעמידו לדין ושוחרר. למרות הסכנות שנקלע אליהן, המשיך בפעולותיו ובזכותו הגיעו מאות מעפילים לחופי הארץ דרך איטליה.

הוא וחבריו פעלו בעוז ובגבורה מול הסכנות האורבות מצד משמרות התופים, תמקו מעיניהם הפקוחות של הפטרולים כאשר רדפו אחרי הספינות שבהן היו מעפילים. היו אלה ספינות-דיג רעועות ופשוטות, מיושנות ואיטיות ולמרות המכשולים הן הגיעו לחופי איטליה.

אירגון זה פעל בכוחות עצמו ללא סיוע מגורם אחר. לרשותו עמדו אמצעים כספיים מעטים אשר תרמו חברי האירגון לאירגונים מקומיים, אך רק בסוף הפעולה ניאוחו אנשי ההגנה לבוא לעזרתם.

יש לציין, כי יוסף וחבריו לא נהו ולא שקטו עד עלותם של אתרוני המעפילים ארצה. בהגיעם למולדת רובם התגייסו לצבא וגם חלק הצטרף לקיבוץ.

יוסף הצטרף לקיבוץ יגור. הוא הקים בית לחפארות, עבר לרמת-גן, כיהן כמנהל חשבונות מטעם ההסתדרות, המשיך בפעילויות ציבוריות, אירגן כנסים מעפילים ומקדיש רוב זמנו למען קידום הקהילה.

איש פעיל ודינמי באירגונים שונים.

### יוסף נחאיסי - איש המעש:

משחרר נעוריו היה איש המעשה והמחשבה. בהיותו נער נרתם לפעילות ציונית בחברת "בן יהודה".

כשנכבשה לוב על ידי כוחות הברית בשנת 1943, בין הכובשים היו חיילים מבני עמנו שהתנדבו להילחם בנאצים. הם חנו בקרקארש, מקום הרחוק כ-4 ק"מ מהעיר טריפולי.

יוסף ביקר שם כדי לחזות במו-עיניו את מראה החיילים היהודים, כשבזידי וגלונים תכלת-לבן, שהדפיסו הוא ועמוס בוכובה ידידו. הוא נתן את הדגלונים לקצין היחידה לחלקם בין הנהגים. כל מכונית קיבלה זוג דגלונים לתלות משני צידי הרכב וכאשר הגויים ראו דגל יהודי נע בחוצות העיר - רעדה אחזתם. דבר זה הביא כבוד ותהילה ליהודי לוב.

מאז נרתם יוסף לפעילות ציונית במסגרת "בן יהודה". במרוצת השנים תמס את מקומו כעסקן ציבורי. מרצונו התנדב לכל פעולה המוטלת עליו. כמו"כ נימנה כחבר הנהלת התגנה וההעפלה וכאשר נוצר קשר בין החיילים הארצישראלים ובין מחלקת החינוך של ההסתדרות הציונית "בן יהודה", קיווה יוסף שבאמצעות החיילים תיפתח דרך העפלה לארץ-ישראל. תקוותו התגשמה.

נרקמה תוכנית פעולה: כאשר יקבלו החיילים חופשת מולדת, ימסרו את תעודותיהם ואת מדי-הצבא לבחורים המועמדים לעלייה ארצה. החיילים יבלו חופשתם בקרב היחידים ויחזרו אחר כך ליחידותיהם. כאשר לבחורות המעפילות יקוימו נישואים פיקטיביים עם החיילים החוזרים ארצה ואז מתגרשים כדין (היו מקרים שלא התגרשו והתחתנו...).

תוכניות אלו בוצעו בהצלחה. בדרך זו עלו עשרות בחורים ובחורות. יוסף היה פעיל גם בהברחת מעפילים בספינות-דיג איטלקיות תמורת תשלום.

הוא וחבריו להעפלה רכשו מכספם ספינה להפלגה לאיטליה, כשתמקוד היה בידי האיטלקים ותמלחים היו המעפילים עצמם. בהגיעם ליעד, מרביתם הורדו והאוניה הייתה חוזרת לטריפולי להמשך הפעולה. המעפילים נחרו בתמוניהם, ההעפלה נמשכה ללא הרף עד שנודע הדבר לשלטונות הנמל. ניתנה הוראה למשטרת החופים לרדוף אחרי ספינות המעפילים.

לאור סכנה זו, תואט קצב ההעפלה עד למינימום אבל יוסף וחבריו לא היו מסוגלים לעמוד בלחץ הבחורים המבקשים להעפיל, לכן הוחלט למצוא דרך להמשיך בקצב מזורו. הוקצבו סכומים עצומים למטרת שוחד, בשיטה זו פעלו. השוחד ניתן לאנשי הבולשת הבריטית והערבים המסייעים להם. הם העלימו עיניהם מהאוניות ונוצר מצב נוח לכל תגורמים. ההעפלה הודשה במלוא הקיסוד. האוניות הודשו להמשיך בדרכן באין מפריע, אולם לבסוף נודע הדבר לאנשי האס.איי.וי הבריטים, שהחלו להתחקות אחר צעדיהם של

### מנהיגי ההעפלה ובתוכם יוסף נחאיסי.

בעודו מכין קבוצה להפלגה, הוצאה נגדו פקודת מעצר, הדבר שנודע לו לפני ביצועה מאחד מאנשי המודיעין של ארגון ההעפלה. בו בזמן שולם שוחד לפקיד רם מעלה בבולשת להעלים עין והנח רצה הגורל - תאיש שעצד את יוסף הוא אשר שולם לו השוחד.

בהתחלה הכניש יוסף כל חשתייכות להעפלה, אבל כשהלחץ גבר, הסכים לגלות לחוקר מקרה יחיד על בלש ערבי, פקיד בכיר ושמו עמר, אשר שילשל למיסו סכום כסף נכבד. האיש התמוטט לאחר מכן, קם והושיט ידו ליוסף ואמר: "בוא נשכח מהעניין ונהיה ידידים..."

יוסף שוחרר ומעצרו בוטל. מאז זרם ההעפלה לא פסק. נוצדו קשרים עם מלחים ישראלים, מבין צוות המיכליות העושות דרכן בין טריפולי לחיפה.

היו ליוסף שני חברים העובדים במשמד החופים, הממונים על חשמירה בלב ים, ויטו בוארון ורחמים יונה, יהודים מטריפולי. פעולתם הייתה מתבצעת כך: תחילה מקלקלים את המנוע ומכניסים את הספינה לתיקון. בפרק זמן זה היו מסתירים את המעפילים עד הגיעם ארצה, כמו כן היו לו וליוסף שני חברים שעבדו בצי הסוחר הישראלי, באמצעותם הצליח להביא כמה בחורים ארצה.

### יוסף נחאיסי בהגנה:

לאחד מהומות הדמים של 4.11.1945 הגיע "חוד" ישראל גורליק (גור) לטריפולי מטעם אירגון "ההעפלה" להקים אירגון הגנה מצעירי טריפולי, כמתואר לעיל. כמוכן הוטל על יוסף נחאיסי תפקיד בכיר באירגון, להכין חוליות מבין חבדי תנועות הנוער ולדכוש נשק. ראשית עליו למצוא איש נאמן המוכן לקבל עליו את התפקיד.

לחפתעתו ולמזלו הכיר יוסף איש בעל שיעור קומת, יהודי עשיר, בעל בית-דפוס, שהיה אחד מנכבדי העדה בשם ויטוריו רוד ZARD.



יוסף נחאיסי

יחד הם הקימו ועד לרכישת נשק. ויטוריו הכיר את יוסף מקרוב, נוצרה כימיה ביניהם ושניהם הקדישו את זמנם למשימה זו בהתנדבות. הם תיפשו מקורות מזלזלים ומצאו. בזה הם סיכנו את חייהם כי המקורות מהם קנו נשק, לא היו נאמנים ומאוד מפותקים.

כשנרכשו כמויות גדולות, היו חייבים למצוא מקומות סתר ומחבוא. יוסף העביר את הנשק - אקדחים וכדורים - על אופניים למקום המחבוא המרכזי של כל המלאי, בבריחה שעל יד רחוב באב אלדיה, המכונה בפי כל "שישמת אלעצמלי".

הוחלט למצוא מקומות מסתור נוספים. נבחרו מקומות אלה: אחד בביתו של יוסף נחאיסי, שני בבית שלום חסאן, שהיה אף מקום מפגש לתוליות ההעפלה לקראת יציאתם לדרך.

חוץ מרכישת כלים הוקמה תעשיית נשק תוצרת עצמית. התקינו צינורות מתכת חלולים ומילאו בתומר נפץ. כן הוכנו בקבוקים עם תומצה גופריתית בביתו של יוסף, שגייס לשם המבצע את כל משפחתו. כשהחומר היה מוכן עסקו שתי אתיותו בהעברתו למקום מחבוא. את התומצה הגופריתית איחסנו במיכליות זכוכיה (דמיג'אנות). כל דמיג'אנה הכילה 60 ליטר.

פעם מעדה אחת האחיות, דוריס והמיכלית נשמטה מידיה. היא נכוונה בכל גופה בצורה המורה. גם אחותה נפגעה. שתייה הובהלו לבית-החולים לטיפול ועל יוסף היה למצוא תירוצים לסיבת הכוונה ולטשטש את הסיבה האמיתית. הוא הצליח להוליך שולל את התוקרים, אבל הרופאים לא הצליחו להציל את דוריס, שמתה מפצעיה. אחותה אמנם נותרה בחיים ועד היום נשארו לה צלקות בגופה.

עם כל הצער והכאב המשיך יוסף בעבודתו ביתר שאת. המימון כוסה ברובו על ידי גורמים ואירגונים יהודיים מקומיים ומתנוונות חברי ההגנה. יש כאלה שהעיון לקחת כספים מהוריהם ומסרום לאירגון. עמלם לא הכיב. כשפרצו המהומות בשנת 1948 על ידי הפורעים הערבים, היהודים מצאו עצמם מוכנים להגן בכוח הנשק. הם היו ערוכים לקרב ועמדו בו כטלע איתן. הערבים חשבו כי קל יהיה לפרוץ אח תומת המגינים כמו בשנת 1945 והנה הם נתקלו בכוח מאומן.

בהתקרב הפורעים לרובע היהודי נפתחה עליהם אש תופת והם קיבלו מכה ניצתת. בחורינו הפילו מהם חללים רבים והערבים הפראים נמלטו כל עוד נפשם בגם.

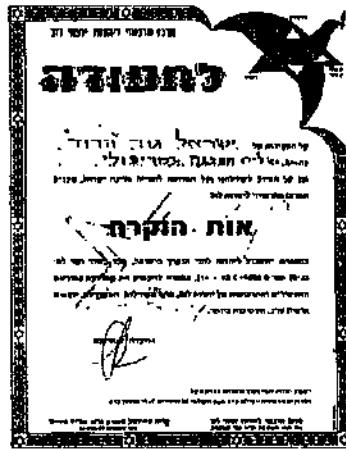
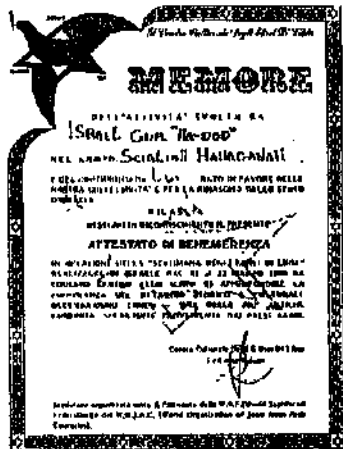
לאחר שוך המהומות נעצרו כמה מחברי ההגנה. הם נחקרו ועונו באכזריות כדי לגלות את שמות מנהיגי האירגון. כולם עמדו במבחן בגבורה עילאית ולא נכנעו. בחורים אלה הביאו כבוד ותחילה ליהודי טריפולי. מהפך כזה בנוער שמעולם לא החזיק נשק להגנתו ולהופכו ללוחם אמיץ, יש לזקוף לפועלם ולמעשיהם של אלה, שתרמו מזמנם וממירצם ואשר הקריבו את תייהם למען היות יהודי זקוף קומה.

אחד מאלה הוא יוסף נחאיסי.



חתימת הדרכון הראשון מטריפולי.

מימין לשמאל: המנוח נד זאכינו חביב ד"ל, טגן י"ד הקהילה; נד יוסף נחאיסי; מר ב. דוברבני ומר שמעון בדה



אות הוקרה שהוענק לישדאל גור מטעם מרכז תרבותי ליהדות יוצאי לוב



1475 246

חיים כחלון

# ההעפלה מלוב

סיפור הגבורה של יהודי לוב

ומאבקם לעליה ארצה

עורך לשוני: רפאל זרוק



הוצאת המחבר  
תשנ"ט - 1999

העפלה